

BESZÉLŐ TÁRGYAK. A PETŐFI CSALÁD RELIKVIÁI

Összeállította és a bevezető tanulmányokat írta Kalla Zsuzsa és Ratzky Rita, Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum, 1997, 186 l.

Petőfi születésének 175. és halálának 150. évfordulója alkalmából számos tanulmánykötet és könyv jelent meg az utóbbi években. Ezek sorába tartozik a *Beszélő tárgyak* című kötet is. Ez a könyv azonban – az eddigiektől eltérően – nem a költő irodalmi alkotásaival, nem életrajzával, történelmi szerepével vagy politikai felfogásának elemzésével foglalkozik, hanem a Petőfi Sándor életének mindennapjait kísérő, jellegzetes használati tárgyakat s ezeknek a család életében betöltött szerepét mutatja be.

A költői életművet e sajátos módon megközelítő könyv létrejöttére hatással volt a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetének 1989-ben megalakult Kultuszkutató Csoportja (a „KUKUCS”), melynek Kalla Zsuzsa és Ratzky Rita egyaránt tagja. A csoport által szervezett konferenciák és megjelentetett kötetek sorába jól illeszkedik a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) e kiadványa, hiszen megalkotását elsősorban az előző századvégen kialakult és máig élő Petőfi-kultusz inspirálta. A kultusz azonban itt mindenképpen pozitív jelentéstartalommal értendő, amennyiben a Petőfi-életművet köztudatban tartó, értelmezéséhez közelebb vezető munkákra gondolunk. Ezek semmiképpen nem keverhetők össze az utóbbi évek Petőfivel foglalkozó szakirodalmát sajnálatos módon meghatározó problémával, amely a Barguzin-kérdés újjáéledésével alakult ki és a kultusz egyik vadhajtásának tekinthető. (E vita kapcsán megjelentek megalapozott tudományos szakmunkák és tudománytalan képzelgés-

sek egyaránt, például FEKETE Sándor, *A szibériai métely: Egy Petőfi-legenda feltámadása és újbóli elhantolása*, 1990; KÉRI Edít: *Petőfi Szibériában?*, 1990; *Nem Petőfi! Tanulmányok az MTA Természettudományi Szakértői Bizottsága tagjai és felkért szakértők tollából*, szerk. KOVÁCS László, 1992; *Mégis Petőfi? A szibériai Petőfi-kutatás irodalma időrendi sorrendben*, 1993.)

Kalla Zsuzsa, a PIM Relikviatárának munkatársa, aki muzeológusi munkája során Petőfi tárgyi hagyatékának gondozásával (többek között a 90-es évek elejétől a Petőfi-Ház ereklyegyűjteményének restaurálásával és újrafeldolgozásával) is foglalkozott, bevezető tanulmányában (*A Petőfi-relikviák története*) behatóan foglalkozik a relikvia fogalmával, nyomon követi a kifejezés jelentésváltozásait a krisztusi ereklyéktől a Petőfi-kultusz kialakulásáig. Elemzi a relikviagyűjtemény kialakulásának történeti hátterét, részletesen foglalkozik a költő hagyatékának eddigi történetével a Petőfi Társaság alapításától a Petőfi-Ház, majd a PIM megalakulásáig, ezt követően a kultusz továbbélését, a Petőfi emléket ma ápoló egyesületeket ismerteti.

Ratzky Rita, a kötetben lévő másik tanulmány (*Petőfi öltözködéséről, ízléséről*) szerzője (aki már számos Petőfivel kapcsolatos kiadványban működött közre szerzőként és szerkesztőként egyaránt – például *Petőfi-emlékhelyek a Kárpát-medencében*, szerk. ASZTALOS István, RATZKY Rita, 1996; *Petőfi Sándor Összes művei*, kritikai kiadás, III. kötet, 1998; és 1996-ban önálló tanulmánykötete jelent

meg „*De méreg a dal édes méze*” címmel) ezzel szemben nem magukkal a tárgyakkal foglalkozik, hanem ezeket használatuk közben, Petőfi öltözködési szokásaiban betöltött funkciójukat szem előtt tartva vizsgálja. Írásában teljes képet ad arról, hogy a költő ízlésvilága hogyan változott a jó módú gyermekkor, majd a család elszegényedése után a különböző iskolákban hordott kényszerű viseletek és a katonai évek puritánsága során, majd Pestre költözése után a kezdeti, hangsúlyozottan magyaros és népies, meglehetősen feltűnő öltözetet miként váltotta fel végül a személyiségét híven visszaadó, nemzeti jellegű városi ruházat. (Ennek jellegzetes eleme volt az atilladolmány s a nevezetes „Petőfi-gallér”). A tanulmány másik részében Petőfi otthonait mutatja be a szerző, különleges metszetgyűjteményét és könyvtárát kiemelve, melyeknek meglévő darabjait a katalógus is tartalmazza.

A könyvet felfoghatnánk akár múzeumi katalógusként is, hiszen múzeumi gyűjtemények anyagának rendszerezett ismertetését tartalmazza, de mint azt bevezető tanulmányában Kalla Zsuzsa is hangsúlyozza, itt jóval többről van szó. A könyv „egyetlen személy, család tárgyait sorolja föl, megpróbálja kronologikus sorrendbe rendezni, értelmezni, az életműhöz kapcsolni a relikviákat” (9).

Különösen érdekes szerkesztési szempontja a kötetnek, hogy bizonyos kézirat-katalógusok mintájára azokat a tárgyakat is beleveszi a felsorolásba, amelyek a téma szempontjából fontosak, de ma már nin-

csenek meg. Ezek létezéséről korabeli emlékiratokból vagy korábbi gyűjtemények nyilvántartásaiból, esetleg fennmaradt fényképek alapján tudunk. Említsük főként azért fontos, mert sokkal teljesebbé teszik azt a képet, amelyet a személyes használati tárgyak ismeretében a Petőfi-család mindennapjairól kialakíthatunk.

A szerkesztők hitelességi fokuk szerint osztályozták a kötetben szereplő tárgyakat. Hat különböző csoportot különböztettek meg aszerint, hogy a relikviák eredetét, eddigi történetüket, az ajándékozó személyét, valamint eddigi gyűjteményes előfordulásukat nyomon követve provenienciájuk mennyire dokumentálható.

A tárgyak kapcsolatát a költő életművével a Ratzky Rita által válogatott versidézetek teszik szemléletessé, amelyek a relikviák egyéb adatai után, kiegészítésként kapcsolódnak az egyes címszavakhoz.

A kötetnek hasznos kiegészítője lehetett volna egy olyan mutató, amely az idézett versek címét betűrendben felsorolva tartalmazná, feltüntetve mellettük azoknak a tárgyakkal a „leltári számát”, amelyekkel kapcsolatban megemlíthetők.

A munka különleges érdeme, hogy mindenki számára elérhetővé teszi azokat a Petőfi életében fontos szerepet betöltő tárgyakat, amelyeket egyébként csak az ország különböző településein és a határon túl működő Petőfi-emlékházakban vagy egyéb, a nagyközönség számára nem hozzáférhető gyűjteményekben találhatunk meg.

Holdampf Hedvig